

رواسازی و هنجاریابی مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی

حسین رحیمی*، حسن رفیعی**، مروئه وامقی***، حمیرا سجادی****

مقدمه: پژوهش حاضر با هدف بررسی پایایی و روایی و هنجاریابی مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی انجام شد.

روش: جامعه آماری تحقیق، همه دانش‌آموزان پایه اول و دوم دبیرستان‌های شهر تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۰-۱۳۹۱ بودند. نمونه‌ای به حجم ۱۲۱۲ نفر (۵۹۷ دختر) با روش نمونه‌گیری چندطبقه‌ای انتخاب شد؛ سپس، مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی (ادلسون و جانسون و شین، ۲۰۰۷) به فارسی ترجمه و ماده‌های آن با فرهنگ ایرانی متناسب و در نمونه اجرا شد. داده‌ها با استفاده از آماره‌های توصیفی و محاسبه ضریب هم‌بستگی پیرسون و آزمون تی زوجی تحلیل شد.

یافته‌ها: بررسی ساختار عاملی، نشان دهنده وجود هفت عامل است که عبارت است از: مواجهه با خشونت پدر علیه مادر، مواجهه با مشاجره والدین، درگیر شدن کودک در خشونت والدین، مواجهه با خشونت در محله یا مدرسه، مواجهه با عوامل خطرناک خانوادگی، مواجهه با خشونت از طریق استفاده از فناوری‌های تصویری خشونت‌بار و خشونت بزرگسالان علیه کودک. این عوامل، در مجموع ۶۰/۴ درصد کل واریانس سازه را تبیین می‌کنند. اجرای هم‌زمان مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی با پرسش‌نامه مواجهه با خشونت جسمی والدین نیز حاکی از روایی هم‌گرای پذیرفتنی این مقیاس است. همچنین، با توجه به ضریب آلفای به‌دست آمده برای کل مقیاس ($\alpha=0/89$) و ضریب پایایی بازمایی ($r=0/86$)، می‌توان گفت مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی از پایایی مناسبی برخوردار است.

بحث: گونه فارسی مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی، از پایایی و روایی خوبی برای سنجش مواجهه کودکان ایرانی با خشونت خانگی برخوردار است.

کلیدواژه‌ها: پایایی، روایی، مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی.

تاریخ دریافت: ۹۱/۱۲/۰۲ تاریخ پذیرش: ۹۲/۰۶/۳۰

* دانشجوی دکتری مددکاری اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی.

** روان‌پزشک، مرکز تحقیقات مدیریت رفاه اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی. Hassan441015@gmail.com (نویسنده مسئول)

*** روان‌پزشک، مرکز تحقیقات مدیریت رفاه اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی.

**** پزشک اجتماعی، مرکز تحقیقات عوامل مؤثر بر سلامت، دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی.

مقدمه

در دو دهه اخیر، به موضوع مواجهه کودکان با خشونت خانگی که تهدیدی برای سلامت است، بیش از پیش توجه می شود و مطالعات متعددی در این حوزه انجام شده است؛ به عنوان مثال، کارلسون^۱ (۲۰۰۰) تخمین زده است که سالانه ۱۰ تا ۲۰ درصد کودکان آمریکایی در معرض مواجهه با خشونت خانگی قرار می گیرند. براساس داده های سرشماری آمریکا در همان سال، این میزان ۷ تا ۱۴ میلیون کودک را دربرمی گیرد. براساس تحقیقی گذشته نگر، در نیوزلند، مارتین^۲، لانگلی^۳ و میلیچامپ^۴ (۲۰۰۶) گزارش کرده اند تقریباً یک چهارم (۲۴ درصد) افراد، شاهد خشونت فیزیکی یا تهدید به اعمال آن توسط والدین خود بوده اند. همچنین، براساس گزارش یونیسف، سالانه ۱۳۳ تا ۲۷۵ میلیون کودک در سراسر جهان شاهد خشونت خانگی هستند (یونیسف، ۲۰۰۶). در ایران نیز وامقی و دیگران (۱۳۸۶) رقم ۲۲/۸ درصد را برای مواجهه دانش آموزان دبیرستانی شهر تهران با خشونت جسمی بین والدین گزارش کرده اند.

تا چند سال اخیر، مفهوم شاهد خشونت خانگی بودن^۵ به طور عام استفاده می شد، اما به تدریج این اصطلاح جای خود را به مواجهه با خشونت خانگی^۶ سپرده است که کلی تر بوده و پیش فرضی درباره تجربیات کودکان از خشونت نمی دهد. اکثر محققان درباره تعریف کودکان در معرض خشونت خانوادگی، تقریباً اتفاق نظر دارند. آن ها معتقدند زمانی می توان این اصطلاح را به کار برد که کودک خشونت والدین را در خانه دیده یا شنیده یا مستقیم در معرض آن قرار گرفته باشد یا اینکه پیامدهای ناخوشایند ناشی از خشونت های فیزیکی و جنسی اعمال شده علیه مراقب خود را تجربه کرده باشد (ادلسون^۷، ۱۹۹۹).

مطالعات مربوط به این موضوع، اثرهای روانی و اجتماعی چندگانه ای را به عنوان پیامدهای مواجهه کودکان با خشونت خانگی بر شمرده اند. ادلسون بیش از ۸۰ مطالعه مرتبط را مرور کرده و براساس نتایج آن ها، مشکلات کودکانی را که شاهد خشونت

1. Carlson

2. Martin

3. Langley

4. Millichamp

5. witnessing domestic violence

6. exposure to domestic violence

7. Edleson

خانگی بودند، در سه مقوله اصلی گروه‌بندی کرده است: ۱. مشکلات عملکرد عاطفی و رفتاری؛ ۲. مشکلات نگرشی و عملکرد شناختی؛ ۳. مشکلات عملکرد جسمی (ادلسون، ۱۹۹۹). مارگولین^۱ و گوردین^۲ نیز نشان دادند که پیامدهای مواجهه کودک با خشونت خانگی، اثرهای کوتاه‌مدت و بلندمدت بر کودک می‌گذارد. اثرهای کوتاه‌مدت عبارت است از: پرخاشگری و بزهکاری، اختلالات خلقی و عاطفی، اضطراب و افسردگی، عزت‌نفس کم، نشانگان استرس پس از سانحه مانند وحشت‌زدگی بیش از حد و کابوس‌های شبانه، مشکلات مربوط به سلامتی و نشانگان جسمی مانند اختلالات خواب و مشکلات شناختی و تحصیلی. اثرهای بلندمدت نیز عبارت است از: کناره‌گیری و احساس بی‌اعتمادی و افزایش احتمال اینکه کودک بعداً در زندگی، قربانی یا مرتکب خشونت خواهد شد (مارگولین و گوردین، ۲۰۰۴).

با وجود این یافته‌ها، تفاوت‌هایی نیز در میزان تأثیر مواجهه با خشونت در کودکان مواجهه شده وجود دارد. گراهام برمن^۳ و هاگس^۴ (۲۰۰۳) نشان می‌دهند بسیاری از این کودکان، از لحاظ بروز مشکلات خلقی یا رفتاری تفاوت معنی‌داری با سایر کودکان ندارند. همچنین مطالعات بسیار دیگری (گریچ^۵، ۲۰۰۰؛ هاگس^۶ و لوک^۷، ۱۹۹۸؛ سولیوان^۸، ۲۰۰۰؛ به‌نقل از: ادلسون، ۲۰۰۸) دریافتند که تقریباً نیمی از کودکان مواجهه یافته با خشونت خانگی، در بسیاری از جنبه‌ها شبیه به کودکان مواجهه نیافته بودند.

چنین تفاوت‌هایی را هم می‌توان حمل بر تاب‌آوری این کودکان کرد و هم از تنوع زیاد ابزارهای اندازه‌گیری مواجهه با خشونت در مطالعات مختلف ناشی دانست که در نتیجه، مانع از مقایسه مستقیم نتایج آن‌ها می‌شود. مشکل مهم دیگری که در تخمین میزان دقیق شیوع و بروز مواجهه با خشونت خانگی وجود دارد، وابستگی بسیاری از آمارهای مواجهه کودکان با خشونت به گزارش‌های والدین یا سایر بزرگسالان درباره

1. Margolin 2. Gordin 3. Graham-Bermann 4. Hughes
5. Grych 6. Hughes 7. Luke 8. Sullivan

مواجههٔ کودکان با خشونت است. براساس گزارش جیف^۱ (۱۹۹۰) بسیاری از والدین مطالعهٔ آن‌ها باور داشتند که کودکان خود را از مواجهه با خشونت میان خود دور کرده‌اند و هنگام وقوع خشونت، کودکان یا در خواب بوده یا خارج از خانه مشغول بازی بوده‌اند. این مطالعه نشان داد کودکان اغلب، خاطرات دقیقی از اتفاقاتی گزارش می‌کنند که تصور می‌شده است شاهد آن نبوده‌اند (وامقی و همکاران، ۱۳۸۶). با وجود این و درحالی‌که توجه محققان و متخصصان حرفه‌ای در عرصه‌های مختلف به موضوع مواجههٔ کودکان با خشونت خانگی در حال افزایش است و مطالعات و برنامه‌های مداخله‌ای و پیشگیرانهٔ بسیاری در این زمینه انجام می‌شود، متون راهنما و ابزارهای دقیق اندازه‌گیری مواجههٔ کودکان با خشونت خانگی، برای متخصصانی که در این زمینه فعالیت می‌کنند، بسیار اندک است. در ایران، تنها یک ابزار برای سنجش مواجههٔ کودکان با خشونت خانگی وجود دارد که آن را وامقی در سال ۱۳۸۵ ساخته است. این ابزار با اکتفا به روایی صوری، مواجههٔ کودک با بُعد جسمی خشونت والدین را می‌سنجد؛ درحالی‌که ابزار بررسی شده در پژوهش حاضر، برای اندازه‌گیری مواجههٔ کودکان با ابعاد مختلف خشونت والدین و همچنین مواجهه با خشونت در خارج از خانه طراحی شده است که با وجود یا نبود متغیرها، درجهٔ آن‌ها را می‌سنجد. به‌منظور پرکردن خلأ موجود، این مطالعه با اهداف زیر انجام شده است: ۱. بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس مواجههٔ کودک با خشونت خانگی^۲؛ ۲. پاسخ به این سؤال که آیا این مقیاس در جامعهٔ ایرانی قابل استفاده است یا نه.

روش

پژوهش حاضر در پی آن است که مقیاسی را برای سنجش مواجههٔ کودکان با خشونت خانگی رواسازی و هنجاریابی کند؛ بنابراین از روش‌های مختلف روان‌سنجی استفاده کرده است. از آنجا که سازندهٔ ابزار، رواسازی آن را فقط برای افراد کمتر از ۱۶ سال انجام داده

1. Jaffe

2. child exposure to domestic violence scale

است، ۱۳۲۰ دانش آموز پایه‌های اول و دوم دبیرستان‌های مناطق ۱۹ گانه آموزش و پرورش شهر تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۰-۱۳۹۱، با استفاده از روش نمونه‌گیری چندطبقه‌ای انتخاب شدند که ۱۰۸ نفر به دلیل تمایل نداشتن از مطالعه خارج شده و نمونه نهایی ۱۲۱۲ نفر شد. فرایند نمونه‌گیری به این صورت بود که منطقه آموزش و پرورش و جنسیت دانش‌آموزان به عنوان طبقه نمونه‌گیری و مدارس به عنوان خوشه‌ها در نظر گرفته شدند. وزن هر طبقه در نمونه، متناسب با جمعیت آن در کل جامعه آماری در نظر گرفته شد. سپس نسبت جنسیتی دانش‌آموزان هر منطقه در تعداد نمونه مورد نیاز آن منطقه ضرب شد و بدین صورت، تعداد نمونه هر منطقه به تفکیک جنس دانش‌آموزان محاسبه شد. در مرحله بعد، با توجه به تعداد نمونه برای هر منطقه در هر جنس، یک یا دو مدرسه به صورت تصادفی ساده از فهرست مدارس متوسطه عمومی، فنی و حرفه‌ای و کارودانش عادی دولتی، نمونه دولتی، غیرانتفاعی، شاهد، اینارگران و مشارکت مردمی منطقه مذکور انتخاب و از هر مدرسه یک تا چند کلاس، تا تأمین شدن تعداد نمونه مورد نیاز، به صورت تصادفی ساده از بین کلاس‌های پایه اول و دوم دبیرستان انتخاب شدند.

ابزار پژوهش: ادلسون^۱ و جانسون^۲ و شین^۳ مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی را در سال ۲۰۰۷ برای اندازه‌گیری درجه مواجهه با اشکال مختلف خشونت خانگی در کودکان ۱۰ تا ۱۶ سال طراحی کردند. اجرای این مقیاس به صورت خودگزارشی است. نسخه اصلی آن نیز مشتمل بر ۳۳ سؤال است و در مجموع، ۵ خرده مقیاس را اندازه‌گیری می‌کند (جدول ۱). نحوه نمره‌دهی به سؤالات به این صورت است که هر سؤال (به جز سؤالات مربوط به سنجش چگونگی مواجهه با خشونت خانگی) روی یک طیف چهارگزینه‌ای نمره‌دهی می‌شود که عبارت است از: ۰= هرگز، ۱= گاهی اوقات، ۲= اغلب و ۳= تقریباً همیشه. نمره سؤالات هر خرده مقیاس با یکدیگر جمع می‌شود و نمره بیشتر در هر خرده مقیاس، نشان دهنده مواجهه بیشتر کودک در آن مورد است. ادلسون، برای

1. Edleson

2. Johnson

3. Shin

سنجش همسانی درونی خرده مقیاس‌ها و مقیاس کلی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده کرد و مقدار آن را در هفته اول برای خرده مقیاس‌ها از ۰/۵۹ تا ۰/۸۵ و برای مقیاس کلی ۰/۸۶ گزارش کرد. در هفته دوم، مقدار آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس‌ها از ۰/۵۰ تا ۰/۷۶ و برای مقیاس کلی ۰/۸۴ به دست آمد. برای سنجش پایایی آزمون بازآزمون، ضریب هم‌بستگی پیرسون و آزمون تی زوجی بین نمرات هفته اول و دوم محاسبه شد. ضریب هم‌بستگی پیرسون بین دو نوبت اندازه‌گیری شد و برای خرده مقیاس‌ها از ۰/۵۷ تا ۰/۷۰ و برای کل مقیاس ۰/۶۸ به دست آمد که همگی در مقدار $p=0/01$ معنی‌دار بودند. همچنین نمرات بین دو نوبت اندازه‌گیری، از طریق آزمون تی زوجی با هم مقایسه شد. نتایج، نبود تفاوت معنی‌دار بین نمرات دو نوبت اندازه‌گیری را نشان داد که حاکی از ثبات زمانی^۱ مقیاس است.

جدول ۱. سوالات و دامنه نمرات خرده مقیاس‌های مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی.

دامنه نمره	سؤال	خرده مقیاس
۰-۹۹	سؤال ۱ تا ۳۳	مقیاس کلی
۳۰-۰	سؤال ۱ تا ۱۰	مواجهه با خشونت خانگی
۵۰-۰*	قسمت دوم: سؤال‌های ۱ تا ۱۰	چگونگی مواجهه با خشونت خانگی
۲۴-۰	سؤال ۲۲ تا ۲۹	مواجهه با خشونت در جامعه
۲۱-۰	سؤال ۱۱ تا ۱۷	درگیر شدن در خشونت
۱۲-۰	سؤال ۱۸ تا ۲۱	عوامل خطرآفرین
۱۲-۰	سؤال ۳۰ تا ۳۳	سایر اشکال قربانی شدن

* در نمره کلی محاسبه نمی‌شود.

همچنین، ادلسون برای سنجش روایی هم‌گرای مقیاس، ضریب هم‌بستگی پیرسون را بین نمرات مقیاس مواجهه با خشونت خانگی و مقیاس «چیزهایی که من دیده‌ام و شنیده‌ام

1. temporal stability

(TISH)؛ محاسبه کرد. نتایج نشان داد هم‌بستگی مثبت و معنی‌داری بین هر دو سطح مواجهه با خشونت خانگی ($r=0/494, p<0/001$) و مواجهه با خشونت در جامعه ($r=0/397, p<0/001$) بین دو مقیاس وجود دارد.

اجرا: مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی (CEDV) ابتدا به فارسی برگردانده شد و به منظور قابلیت اجرا در آموزش و پرورش با مراجعه به متخصصان، به نحو مناسب تطبیق داده شدند:

- ۱- در سؤال‌های ۹ و ۱۰، عبارت «چاقو یا اسلحه» به «اشیای تیز یا کشنده» تغییر داده شد؛
 - ۲- در تمام مقیاس‌ها به جای your dad's partner یا your mom's partner از «مادران» یا «پدرتان» استفاده شد؛
 - ۳- در سؤال‌های ۱۸ و ۱۹، عبارت «مصرف الکل یا مواد مخدر» با «مصرف ماده‌ای» جایگزین شد؛
 - ۴- در سؤال‌های ۳۲ و ۳۳، مفاهیم «لمس قسمت‌های خصوصی بدن» و «داشتن رابطه جنسی» به «برقراری رابطه نزدیک غیراخلاقی» تغییر یافت.
- سپس از دو نفر متخصص زبان انگلیسی خواسته شد که ماده‌های برگردانده شده به فارسی را بار دیگر به انگلیسی ترجمه کنند. این دو ترجمه با هم مطابقت داده شده و گزینه‌های ناهمسان بین آن‌ها با حضور هر دو متخصص بازنگری شد. در نهایت، نسخه انگلیسی واحدی به دست آمد که به همراه توضیحاتی درباره چرایی و چگونگی تغییرات، به سازنده مقیاس ارسال شد تا با نسخه اصلی مطابقت داده شود. پس از دریافت تأیید سازنده مقیاس مبنی بر همسانی نسخه ترجمه شده با نسخه اصلی مراحل اجرایی شد.
- پس از اخذ مجوز اجرای پژوهش در جامعه مدنظر، از اداره آموزش و پرورش کل تهران، پرسشگرها به مدارس انتخاب شده در هر منطقه مراجعه و با توزیع پرسش‌نامه‌ها، اطلاعات مورد نیاز را جمع‌آوری کردند. پیش از توزیع پرسش‌نامه‌ها، توضیحاتی درباره

نحوه پرکردن آن ارائه شد و سپس هر شرکت کننده، در صورت تمایل، پرسش نامه را دریافت و حداکثر در مدت سی دقیقه آن را تکمیل می کرد. گفتنی است پرسش نامه بی نام بود و قبل از اجرا در کمیته اخلاق اداره آموزش و پرورش تأیید شد. همچنین، برای جلوگیری از ایجاد حساسیت در دانش آموزان، همه دانش آموزان یک کلاس وارد مطالعه می شدند. تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزار آماری SPSS نسخه ۱۶ به دست آمد. آماره های توصیفی و تحلیلی از قبیل فراوانی مطلق و نسبی، میانگین، انحراف معیار، ضریب هم بستگی پیرسون و تی زوجی محاسبه و عامل اکتشافی نیز تحلیل شد.

یافته ها

شرکت کنندگان این تحقیق را ۱۲۱۲ نفر از دانش آموزان پایه های اول و دوم دبیرستان شهر تهران تشکیل داده بودند که ۶۱۵ نفر (۵۰/۷ درصد) از آن ها پسر و ۵۹۷ نفر (۴۹/۳ درصد) از آن ها دختر بودند (جدول ۲).

جدول ۲. توزیع افراد مورد مطالعه برحسب منطقه و جنس.

منطقه	جنس		کل	
	پسر	دختر	تعداد	درصد
۱	۳۶	۴۰	۷۶	۶/۳
۲	۴۸	۴۶	۹۴	۷/۸
۳	۲۸	۲۷	۵۵	۴/۵
۴	۶۱	۵۹	۱۲۰	۹/۹
۵	۵۸	۵۵	۱۱۳	۹/۳
۶	۳۰	۲۶	۵۶	۴/۶
۷	۲۰	۱۸	۳۸	۳/۱
۸	۳۵	۳۴	۶۹	۵/۷
۹	۲۲	۲۳	۴۵	۷/۷
۱۰	۲۰	۱۹	۳۹	۳/۲

منطقه	جنس		کل	
	پسر	دختر	تعداد	درصد
۱۱	۲۳	۱۹	۴۲	۳/۵
۱۲	۳۴	۳۱	۶۵	۵/۴
۱۳	۱۸	۱۹	۳۷	۳/۱
۱۴	۳۹	۳۶	۷۵	۶/۲
۱۵	۳۶	۴۴	۸۰	۶/۶
۱۶	۲۶	۲۴	۵۰	۴/۱
۱۷	۱۷	۲۱	۳۸	۳/۱
۱۸	۴۴	۳۴	۷۸	۶/۴
۱۹	۲۰	۲۲	۴۲	۳/۵
کل تهران	۶۱۵	۵۹۷	۱۲۱۲	۱۰۰

جدول ۳ نیز توزیع پایه تحصیلی افراد مورد مطالعه را برحسب جنس نشان می‌دهد. براساس این جدول، درکل ۶۵/۳ درصد شرکت کنندگان در پایه اول دبیرستان و ۳۴/۷ درصد در پایه دوم دبیرستان مشغول به تحصیل بودند. میانگین سن پسران ۱۵/۵۲ سال ($SD=۰/۷۸$) و میانگین سن دختران ۱۵/۵۸ سال ($SD=۰/۶۵$) و میانگین سن کل شرکت کنندگان ۱۵/۵۵ سال ($SD=۰/۷۲$) بود.

جدول ۳. توزیع افراد مورد مطالعه برحسب پایه تحصیلی و به تفکیک جنس.

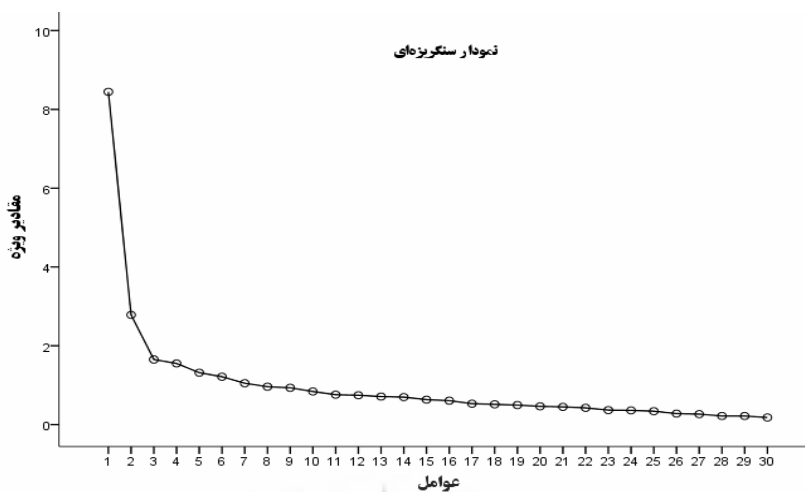
جنس	پایه تحصیلی			
	اول		دوم	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد
پسر	۴۰۸	۳۳/۷	۲۰۷	۱۷/۱
دختر	۳۸۴	۳۱/۷	۲۱۳	۱۷/۶
کل	۷۹۲	۶۵/۳	۴۲۰	۳۴/۷

روایی مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی: برای بررسی روایی مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی از روش تحلیل عاملی و روایی هم‌زمان استفاده شده است. الف. تحلیل عاملی اکتشافی: برای بررسی ساختار عاملی مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی، از شیوه اکتشافی و روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی با چرخش واریماکس استفاده شد. کل داده‌های نمونه آماری (N=۱۲۱۲) در تحلیل عاملی وارد شدند. معنی‌داری ($P < ۰/۰۰۱$) آزمون کیزر - مایر - اولکین^۱ ($KMO = ۰/۸۷۲$) و آزمون کرویت بارتلت^۲ ($BTS = ۱/۵۳۶$) نشان داد که انجام تحلیل عاملی امکان‌پذیر بود. ضرایب هم‌بستگی عوامل با چرخش اولیمین مستقیم (جدول ۴) استقلال عوامل از یکدیگر را نشان می‌دهد؛ لذا، از چرخش واریماکس استفاده شد. به این ترتیب، هفت عامل معنی‌دار با ارزش ویژه بیش از ۱ به دست آمد که ۶۰/۰۴ درصد پراکنش (واریانس) کل سازه را تبیین می‌کنند (جدول ۵).

جدول ۴. ضرایب هم‌بستگی عوامل با چرخش اولیمین مستقیم.

عامل ۷	عامل ۶	عامل ۵	عامل ۴	عامل ۳	عامل ۲	عامل ۱	
						۱	عامل ۱
					۱	۰/۱۳	عامل ۲
				۱	۰/۲	۰/۱۹	عامل ۳
			۱	-۰/۱۵	-۰/۲۲	-۲۵/۰	عامل ۴
		۱	۰/۲۷	-۰/۲۱	-۰/۲۶	-۰/۳۱	عامل ۵
	۱	-۰/۰۹	-۰/۰۵	۰/۱۳	۰/۲۳	۰/۰۱	عامل ۶
۱	-۰/۰۵	۰/۳۵	۰/۲۸	-۰/۲۴	-۰/۱۹	۰/۴	عامل ۷

1. Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy
2. Bartlett's test of sphericity



نمودار ۱. عوامل و مقادیر ویژه

جدول ۵. ماتریس ساختار عوامل و ضرایب حاصل از تحلیل عاملی به روش مؤلفه‌های اصلی.

تحلیل عامل اکتشافی			تعداد سؤالات	عوامل
درصد تجمعی پراکنش تبیین شده	درصد پراکنش تبیین شده	مقدار ویژه		
۲۸/۱۵	۲۸/۱۵	۸/۴۴	۶	عامل ۱
۳۷/۴۲	۹/۲۷	۲/۷۸	۶	عامل ۲
۴۲/۹۳	۵/۵	۱/۶۵	۳	عامل ۳
۴۸/۱	۵/۱۷	۱/۵۵	۶	عامل ۴
۵۲/۴۹	۴/۳۹	۱/۳۱	۴	عامل ۵
۵۶/۵۴	۴/۰۴	۱/۲۱	۳	عامل ۶
۶۰/۰۴	۳/۵	۱/۰۵	۲	عامل ۷

از آنجاکه ساختار و تعداد سؤالات عوامل به دست آمده با ساختار و تعداد سؤالات عوامل اصلی یکسان نبود، دوباره نام‌گذاری شد (جدول ۶).

عامل ۱ که مقدار مواجهه با خشونت پدر علیه مادر نام‌گذاری شد، شامل سؤال‌های ۳ و ۴ و ۷ و ۸ و ۹ است. این عامل ارزش ویژه برابر ۸/۴۴ دارد و ۲۸/۱۵ درصد پراکنش‌های مشاهده شده را تبیین می‌کند. گفتنی است سؤالات خرده مقیاس این عامل از دو بخش تشکیل شده است؛ در صورتی که شرکت کننده به قسمت اول سؤال پاسخی به‌جز «هرگز» بدهد، به قسمت دوم سؤال منتقل می‌شود که چگونگی مواجهه کودک با خشونت خانگی را می‌سنجد. از آنجا که سؤالات این بخش، خرده مقیاسی جداگانه محسوب نمی‌شود و از نظر ساختار و محتوا همسان است، در تحلیل عامل وارد نشد؛ بلکه پس از تأیید سازنده مقیاس، عیناً در نسخه فارسی تکرار شد.

عامل ۲ با عنوان مقدار مواجهه با خشونت در محله یا مدرسه، شامل سؤال‌های ۱۹ تا ۲۴ است. این عامل ارزش ویژه برابر ۲/۷۸ دارد و ۹/۲۷ درصد پراکنش‌های مشاهده شده را تبیین می‌کند.

عامل ۳ با عنوان مقدار مواجهه با مشاجره والدین، سؤال‌های ۱ و ۲ و ۵ را دربرمی‌گیرد. این عامل ارزش ویژه برابر ۱/۶۵ دارد و ۵/۵ درصد پراکنش‌های مشاهده شده را تبیین می‌کند.

عامل ۴ با عنوان مقدار درگیر شدن کودک در خشونت والدین، سؤال‌های ۱۰ تا ۱۵ را دربرمی‌گیرد. این عامل ارزش ویژه برابر ۱/۵۵ دارد و ۵/۱۷ درصد پراکنش‌های مشاهده شده را تبیین می‌کند.

عامل ۵ که مقدار خشونت بزرگسالان علیه کودک نام‌گرفت، شامل سؤال‌های ۲۷ تا ۳۰ است. این عامل، ارزش ویژه برابر ۱/۳۱ دارد و ۴/۳۹ درصد پراکنش‌های مشاهده شده را تبیین می‌کند.

عامل ۶ با عنوان مواجهه با عوامل خطرزای خانوادگی، شامل سؤال‌های ۱۶ و ۱۷ و ۱۸ است. این عامل ارزش ویژه برابر ۱/۲۱ دارد و ۴/۰۴ درصد پراکنش‌های مشاهده شده را تبیین می‌کند.

عامل ۷ با عنوان مواجهه با خشونت، از طریق استفاده از فناوری‌های تصویری خشونت‌بار، سؤال‌های ۲۵ و ۲۶ را دربرمی‌گیرد. این عامل ارزش ویژه برابر ۱/۰۵ دارد و ۳/۵ درصد پراکنش‌های مشاهده شده را تبیین می‌کند.

جدول ۶. عامل‌های مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی و وزن‌های عاملی مربوط به هر ماده.

بار عاملی	عامل
عامل اول: مواجهه با خشونت پدر علیه مادر	
۰/۵۷	۳. پدر شما چقدر مادران را از انجام کاری که می‌خواست بکند، بازداشته است؟
۰/۷۰۴	۴. پدر شما چقدر مادران را از خوردن یا خوابیدن بازداشته است؟
۰/۶۴۷	۶. پدر شما چقدر چیزی را عمداً شکسته یا از بین برده است؟
۰/۷۶	۷. پدر شما چقدر کاری کرده است که به بدن مادران صدمه برساند؟
۰/۷۸	۸. پدر شما چقدر مادران را تهدید کرده است که برای صدمه رساندن به او از اشیای تیز یا کشنده استفاده می‌کند؟
۰/۷۵۸	۹. پدر شما چقدر واقعاً با اشیای تیز یا کشنده یا اشیای دیگر به مادران صدمه زده است؟
عامل دوم: مواجهه با خشونت در محله یا مدرسه	
۰/۴۸۴	۱۹. چقدر شنیده‌اید که در محله یا در مدرسه، کسی با اسم گذاشتن روی دیگران یا مسخره کردن آن‌ها باعث آزار آن‌ها شود؟
۰/۴۸۷	۲۰. چقدر در محله یا مدرسه، کسی با اسم گذاشتن روی شما یا مسخره کردن‌تان باعث آزار شما شده است؟
۰/۷۸۹	۲۱. خودتان چقدر عمداً با مسخره کردن یا اسم گذاشتن روی کسی او را آزار می‌دهید؟
۰/۸۴۶	۲۲. چقدر با کتک زدن یا لگد زدن یا مواردی از این قبیل، عمداً به کسی صدمه جسمی می‌رسانید؟
۰/۶۳۴	۲۳. چقدر دیده‌اید که شخصی در محله یا مدرسه شما صدمه ببیند؟
۰/۶۴۵	۲۴. چقدر کسی در مدرسه یا محله به شما صدمه رسانده است؟
عامل سوم: مواجهه با مشاجره والدین	
۰/۷۲۹	۱. در خانواده شما بزرگ‌ترها چقدر با یکدیگر مخالفت می‌کنند؟
۰/۷۲۳	۲. آیا پدرتان احساسات مادران را جریحه‌دار می‌کند؟
۰/۶۱۱	۵. پدر و مادران چقدر درباره شما با هم بحث و جدل می‌کنند؟

عامل چهارم: درگیری کودک در خشونت والدین	
۰/۵۹۷	۱۰. چقدر برایتان اتفاق افتاده است که پدر و مادرتان در اتاق دیگری با هم دعوا کنند و شما از دست آن‌ها فریاد بزنید؟
۰/۵۰۵	۱۱. چقدر برایتان اتفاق افتاده است که پدر و مادرتان با هم دعوا کنند و شما از کس دیگری کمک خواسته باشید؟
۰/۶۳۱	۱۲. وقتی پدر شما به مادرتان صدمه می‌رساند، شما چقدر برای متوقف کردن دعوا به صورت جسمی درگیر شده‌اید؟
۰/۶۶۷	۱۳. وقتی پدرتان به مادرتان صدمه می‌رساند، پدرتان چقدر برای صدمه رساندن یا ترساندن مادرتان، با شما کاری کرده است؟
۰/۵۸۳	۱۴. وقتی پدرتان به مادرتان صدمه می‌رساند، شما چقدر تلاش کرده‌اید که از محل دعوا دور شوید؟
۰/۶۰۱	۱۵. پدرتان چقدر از شما خواسته است که کارها یا حرف‌های مادرتان را برای او بازگو کنید؟
عامل پنجم: خشونت بزرگسالان علیه کودک	
۰/۶۰۲	۲۷. چقدر یک بزرگسال در خانواده، احساسات شما را جریحه‌دار کرده است؟
۰/۶۲۲	۲۸. چقدر یک بزرگسال در خانواده، کاری انجام داده است که به شما صدمه بدنی برساند؟
۰/۷۲۹	۲۹. چقدر کسی غیر از اعضای خانواده‌تان، بدون خواست شما با شما رابطه نزدیک غیراخلاقی داشته است؟
۰/۶۹۱	۳۰. چقدر کسی از اعضای خانواده‌تان، بدون خواست شما با شما رابطه نزدیک غیراخلاقی داشته است؟
عامل ششم: مواجهه با عوامل خطرزای خانوادگی	
۰/۸۰۶	۱۶. چقدر نگرانید که مبادا پدرتان با مصرف ماده‌ای از حال طبیعی خارج شود؟
۰/۸۲۵	۱۷. چقدر نگرانید که مبادا مادرتان با مصرف ماده‌ای از حال طبیعی خارج شود؟
۰/۵۵۱	۱۸. چقدر به‌نظرتان می‌رسد که در زندگی شما تغییرات مهمی رخ داده است؟
عامل هفتم: مواجهه با خشونت از طریق استفاده از فناوری‌های تصویری خشونت‌بار	
۰/۷۹۹	۲۵. چقدر در تلویزیون یا فیلم دیده‌اید که کسی صدمه ببیند یا کشته شود؟
۰/۷۲۷	۲۶. چقدر در بازی تصویری (مثل پلی‌استیشن) دیده‌اید که کسی صدمه ببیند یا کشته شود؟

در تهیه مقیاس اصلی، تحلیل عاملی انجام نشده و خرده مقیاس‌ها صرفاً براساس نسبت مفهومی آن‌ها تنظیم شده بود. پس از تحلیل عاملی در پژوهش حاضر، ماده‌های مقیاس تقریباً بر همان عامل‌هایی بار شدند که در مقیاس اصلی بودند. جدول ۷، عوامل و مواد هر

عامل را در دو گونه اصلی و فارسی مقیاس نشان می‌دهد. گفتنی است این مقیاس نقطه برش ندارد و تعیین درجه مواجهه افراد با سطح بندی نمرات برحسب اختلاف از میانگین (با واحد انحراف معیار) امکان پذیر است. همچنین، می‌توان سه گزینه گاهی اوقات و اغلب و تقریباً همیشه را ادغام و با نمره گذاری به صورت ۰= هرگز (مواجهه نشدن) و ۱= حداقل گاهی اوقات (داشتن مواجهه)، مواجهه یا عدم مواجهه شرکت کنندگان را سنجید.

جدول ۷. مقایسه مواد و عامل‌های هر ماده در دو نسخه اصلی و فارسی مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی.

مقیاس فارسی		مقیاس اصلی	
سؤال (براساس مقیاس اصلی)	خرده مقیاس	سؤال	خرده مقیاس
۳ و ۷ تا ۱۰	مواجهه با خشونت پدر علیه مادر*	۱ تا ۱۰	مواجهه با خشونت خانگی
بخش دوم ۳، ۴، ۷، ۸، ۹، ۱۰	چگونگی مواجهه با خشونت پدر علیه مادر	قسمت دوم ۱ تا ۱۰	چگونگی مواجهه با خشونت خانگی
۲۲ تا ۲۷	مواجهه با خشونت در محله یا مدرسه**	۲۲ تا ۲۹	مواجهه با خشونت در جامعه
۱۱-۱۳، ۱۷	درگیر شدن در خشونت والدین***	۱۱ تا ۱۷	درگیر شدن کودک در خشونت
۱۸، ۱۹، ۲۱	مواجهه با عوامل خطرزای خانوادگی****	۱۸ تا ۲۱	مواجهه با عوامل خطر آفرین
۳۰ تا ۳۳	خشونت بزرگسالان علیه کودک	۳۰ تا ۳۳	دیگر اشکال قربانی شدن کودک
۱، ۲، ۵	مواجهه با مشاجره والدین	۱ تا ۳۳	مقیاس کلی
۲۸، ۲۹	مواجهه با خشونت در فناوری‌های تصویری		
۳۰ سؤال	مقیاس کلی		

* سؤال ۶ حذف و سؤالات ۱ و ۵، خرده مقیاس مواجهه با مشاجره والدین را ساختند.

** سؤالات ۲۸ و ۲۹، خرده مقیاس مواجهه با خشونت از طریق استفاده از فناوری‌های تصویری خشونت‌بار را ساختند.

*** سؤال ۱۲ حذف شد.

**** سؤال ۲۰ حذف شد.

ب. روایی هم‌زمان: برای سنجش روایی هم‌زمان مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی، از پرسش‌نامه مواجهه با خشونت فیزیکی والدین (وامقی و همکاران، ۱۳۸۵) استفاده شد.

هم‌بستگی مثبت و معنی‌داری بین خرده مقیاس مواجهه با خشونت پدر علیه مادر و متغیر مواجهه با خشونت جسمی والدین در پرسش‌نامه وامقی و همکاران ($r=0/54, p<0/001$) و همچنین، هم‌بستگی منفی و معنی‌داری بین متغیر زمان شروع خشونت در هر دو مقیاس وجود دارد ($r=-0/89, p<0/001$) که نشان دهنده روایی هم‌گرای مقیاس مطالعه شده است. گفتنی است هم‌بستگی منفی به دلیل نحوه نمره‌گذاری معکوس در دو مقیاس است.

پایایی مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی الف. همسانی درونی

جدول ۸ همسانی درونی خرده مقیاس‌ها و مقیاس کلی مواجهه با خشونت خانگی، براساس ضریب آلفا.

متغیر	تعداد گویه‌ها	نوبت اول اندازه‌گیری (N=۱۲۱۲)	نوبت دوم اندازه‌گیری (N=۵۵)
مقیاس کلی	۳۰	۰/۸۹۸	۰/۹۰۵
مواجهه با خشونت پدر علیه مادر	۶	۰/۸۳۹	۰/۶۰۸
مواجهه با مشاجره والدین	۳	۰/۷۵۲	۰/۶۹۲
مواجهه با خشونت در محله یا مدرسه	۶	۰/۷۸۱	۰/۷۳۶
درگیر شدن در خشونت والدین	۶	۰/۸۲۰	۰/۷۹۹
عوامل خطرآفرین	۳	۰/۷۴۶	۰/۶۷۶
خشونت بزرگسالان علیه کودک	۴	۰/۶۶۵	۰/۴۸۰
مواجهه با خشونت از طریق فناوری‌های تصویری خشونت‌بار	۲	۰/۵۹۶	۰/۶۴۴

برای سنجش همسانی درونی مقیاس از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. براساس نتایج، در نوبت اول اندازه‌گیری، مقدار آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس‌ها از ۰/۵۹۶ تا

۰/۸۳۹ و برای مقیاس کلی ۰/۸۹۸ و در نوبت دوم اندازه‌گیری که به فاصله زمانی یک هفته و فقط در آزمودنی‌های دختر منطقه ۵ آموزش و پرورش تهران انجام شد، مقدار آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس‌ها از ۰/۴۸۰ تا ۰/۷۹۹ و برای مقیاس کلی ۰/۹۰۵ به دست آمد که حاکی از همسانی درونی مناسب مقیاس است. جدول ۸، تمام ضرایب آلفای مربوط به مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی و عامل‌های آن را در دو نوبت اندازه‌گیری نشان می‌دهد.

ب. پایایی بازآزمایی

جدول ۹. پایایی آزمون بازآزمون خرده مقیاس‌ها و مقیاس کلی (N=۵۵).

مقدار p	تی زوجی	مقدار p	r پرسون	نوبت دوم اندازه‌گیری		نوبت اول اندازه‌گیری		تعداد گویه‌ها	متغیر
				انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین		
۰/۷۸۶	-۰/۲۷۳	<۰/۰۰۱	۰/۸۶	۱۰/۴۶	۱۸/۵۲	۱۱/۶۳	۱۸/۳۰	۳۰	مقیاس کلی
۰/۵۱۸	-۰/۶۵	<۰/۰۰۱	۰/۵۸	۲/۰۰	۱/۴۳	۲/۰۷	۱/۲۷	۶	مواجهه با خشونت پدر علیه مادر
۰/۲۳۷	-۱/۱۷	<۰/۰۰۱	۰/۸۳	۲/۰۰	۲/۵۲	۲/۱۲	۲/۱۸	۳	مواجهه با مشاجره والدین
۰/۳۱۷	-۱/۰۱	<۰/۰۰۱	۰/۸۹	۲/۷۹	۴/۴۷	۲/۹۸	۴/۲۹	۶	مواجهه با خشونت در محلّه یا مدرسه
۰/۷۳۵	-۰/۳۴	<۰/۰۰۱	۰/۸۳	۲/۵۲	۲/۵۴	۲/۸۶	۲/۴۷	۶	درگیر شدن در خشونت والدین
۰/۴۱۸	-۰/۸۱	<۰/۰۰۱	۰/۷۴	۱/۱۷	۱/۳۴	۱/۷۱	۱/۲۱	۳	مواجهه با عوامل خطر آفرین خانوادگی
۰/۱۰۸	۱/۶۳	<۰/۰۰۱	۰/۶۷	۱/۱۹	۱/۵۰	۱/۶۸	۱/۷۸	۴	خشونت بزرگسالان علیه کودک
۰/۲۴۹	۱/۱۶	<۰/۰۰۱	۰/۷۱	۱/۲۶	۳/۶۹	۱/۶۵	۳/۸۷	۲	مواجهه با خشونت از طریق استفاده از فناوری‌های تصویری

همان‌گونه که ارقام جدول ۹ نشان می‌دهد، ضریب هم‌بستگی پیرسون بین دو نوبت اندازه‌گیری برای خرده مقیاس‌ها، از ۰/۵۸ تا ۰/۸۹ و برای کل مقیاس ۰/۸۶ به‌دست آمده است که همگی معنی‌دار هستند ($p < ۰/۰۰۱$). همچنین، نمرات بین دو نوبت اندازه‌گیری از طریق آزمون تی زوجی با هم مقایسه شدند. مقادیر تی به‌دست آمده و مقدار p آن‌ها نشان می‌دهد که در هیچ یک از خرده مقیاس‌ها و مقیاس کلی، تفاوت معنی‌داری بین دو نوبت اندازه‌گیری وجود ندارد؛ بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت مقیاس از پایایی بازآزمایی مناسبی برخوردار است.

بحث

خشونت خانگی قدمتی به درازای تاریخ بشر دارد؛ اما مواجهه کودکان با این خشونت و تأثیراتی که از آن می‌پذیرند، موضوع نسبتاً تازه‌ای است که در چند دهه اخیر وارد حیطه مطالعات اجتماعی شده است. هدف تحقیق حاضر، تعیین روایی و پایایی مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی بود. نسخه اصلی مقیاس مذکور، ۳۳ سؤال داشت که در مجموع ۵ خرده مقیاس را اندازه‌گیری می‌کرد. پس از تحلیل عاملی داده‌ها، با حذف ۳ سؤال، تعداد سؤال‌های مقیاس به ۳۰ سؤال کاهش یافت. در آخر، ۷ خرده مقیاس از آن استخراج گردید که به دلیل تفاوت نسبی ساختار و تعداد سؤالات عوامل حاصل با ساختار و تعداد سؤالات عوامل اصلی، نام‌گذاری مجدد متناسب با عوامل به‌دست آمده صورت گرفت. آلفای کرونباخ به‌دست آمده نشان می‌دهد که همه خرده مقیاس‌ها و مقیاس کلی از همسانی درونی مناسبی برخوردار هستند. همچنین، نبود تفاوت معنی‌دار بین میانگین نمرات خرده مقیاس‌ها و مقیاس کلی در دو نوبت اندازه‌گیری و نیز معنی‌داری هم‌بستگی آن‌ها نشان می‌دهد این مقیاس برای برآورد مقدار مواجهه دانش‌آموزان پایه‌های اول و دوم دبیرستان شهر تهران ابزار پایایی است.

روش‌های متفاوت بررسی شواهد مربوط به روایی ابزار نیز نشان داد که این مقیاس برای دانش‌آموزان پایه‌های اول و دوم دبیرستان‌های شهر تهران، روایی سازه (عاملی) و ملاکی (هم‌گرا) خوبی دارد؛ بنابراین می‌توان در پژوهش‌ها برای سنجش مواجهه کودک با خشونت خانگی از آن استفاده کرد.

مقایسه میانگین نمرات پسران و دختران در خرده مقیاس‌ها و کل مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی نشان داد که دختران به‌طور معنی‌داری بیشتر از پسران در معرض مواجهه با خشونت پدر علیه مادر و مشاگره والدین قرار دارند و آن را تجربه می‌کنند. همچنین، پسران به‌طور معنی‌داری بیشتر از دختران در معرض مواجهه با خشونت در محله و مدرسه یا از طریق استفاده از فناوری‌های تصویری خشونت‌بار قرار دارند. در کل مقیاس نیز نمره دختران به‌طور معنی‌داری بیشتر از پسران بود.

در مجموع، یافته‌های پژوهش حاضر درباره روایی و پایایی مقیاس مواجهه کودک با خشونت خانگی، بیانگر این است که گونه فارسی این مقیاس از روایی و پایایی خوبی برای سنجش مواجهه کودکان ایرانی با خشونت خانگی برخوردار است. اهمیت این امر با یادآوری این واقعیت بیشتر می‌شود که تاکنون، در ایران، ابزاری استاندارد برای سنجش ابعاد مختلف این موضوع فراهم نبوده است.

از محدودیت‌های این پژوهش، اجرای آن فقط در گروه سنی ۱۶ و ۱۵ سال است. سازنده مقیاس آن را برای سنجش مواجهه با خشونت خانگی در کودکان ۱۰ تا ۱۶ سال طراحی کرده است؛ ولی خود نیز معتقد است که کودکان کم‌سال‌تر ممکن است درک مفهوم برخی سؤالات و پاسخ به آن‌ها با مشکل مواجهه شوند. بر این اساس، تصمیم گرفته شد تحقیق در گروه سنی اشاره شده انجام شود. محدودیت دیگر سنجش، مواجهه کودک فقط با خشونت پدر علیه مادر است.

از قوت‌های تحقیق نیز می‌توان به رواسازی مقیاسی جامع در زمینه مواجهه کودکان با خشونت اشاره کرد. این مقوله مواجهه کودک را با انواع خشونت جسمی و روانی در خانه، چگونگی مواجهه با خشونت و درگیر شدن در آن، مواجهه با خشونت در مدرسه و محله و رسانه‌های تصویری، مواجهه با عوامل زمینه‌ساز بروز خشونت خانگی و نیز خشونت بزرگسالان علیه خود کودک می‌سنجد و برای اقدامات مداخله‌ای و برنامه‌ریزی‌های مدیریتی استفاده می‌شود. این در حالی است که ابزارهای استفاده شده در تحقیق‌های گذشته، غالباً رواسازی نشده بودند و یگانه ابزار موجود در این زمینه (وامقی و همکاران، ۱۳۸۵) نیز تنها یکی از ابعاد این سازه را می‌سنجید.



- وامقی، م. (۱۳۸۵). بررسی میزان شیوع تجمعی و انواع مواجهه دانش‌آموزان دبیرستانی شهر تهران با خشونت فیزیکی والدین خود نسبت به یکدیگر، طرح پژوهشی دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی.
- وامقی، م. و همکاران. (۱۳۸۶). مواجهه با خشونت خانگی در دانش‌آموزان دبیرستانی شهر تهران، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال ۶(۲۴).
- Carlson, B. E. (2000), Children Exposed to Intimate Partner Violence Research Findings and Implications for Intervention, *Trauma, Violence, & Abuse*, 1(4): 321-342.
- Edleson, J. L. (1999), Children's witnessing of adult domestic violence, *Journal of Interpersonal Violence*, 14(8): 839-870.
- Edleson, J. L. and et al. (2008), Measuring children's exposure to domestic violence: The development and testing of the Child Exposure to Domestic Violence (CEDV) Scale, *Children and Youth Services Review*, 30(5): 502-521.
- Graham-Bermann, S. A. & Hughes, H. M. (2003), Intervention for children exposed to interparental violence (IPV): Assessment of needs and research priorities, *Clinical Child and Family Psychology Review*, 6(3), 189-204.
- Jeffrey L. and et al. (2007), *Children's Exposure to Domestic Violence Scale User Manual*.
- Margolin, G. Gordis, E. B. (2004), Children's exposure to violence in the family and community, *Current Directions in Psychological Science*, 13(4): 152-155.
- Martin, J, et al (2006), *Domestic violence as witnessed by New Zealand children*, NZ Med J, 119(1228).
- Section, U. C. P. (2006), Behind Closed Doors: the impact of domestic violence on children: *UNICEF Child Protection Section*.
- Vameghi, M, and et al. (2010), Exposure to domestic violence between parents: a perspective from Tehran, Iran, *Journal of Interpersonal Violence*, 25(6): 1006-1021.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی